ANUL III Decembrie 1926 No. 12

MONITORUL
Uniunei Orașelor din România

Organ Oficial al Asociației Comunelor Urbane

Apare lunar sub conducerea Biuroului Central al Uniunei Orașelor

ABONAMENTUL Pe an: 240 Lei	REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA la Secretariatul General al Primăriei Capitalei, Palatul Șuțu Piața Brătianu București	ABONAMENTUL Pe an: 240 Lei

SUMARUL:

1. *Congresul Internațional de locuințe și amenajarea orașelor (Viena, 1926) de Prof. C. Sfințescu.*

2. *Înpopularea orașelor de Dr. G. Dandeà.*

3. *Recenzii.*

~~D-sale~~ Academia Română

~~Dlui Primar al Orașului~~ Calea Victoriei

Loco

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ION C. VĂCĂRESCU, STR. UMBREI 4,

1926

www.dacoromanica.ro

CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE LOCUINȚE ȘI AMENAJAREA ORAȘELOR

(Viena, Septembrie 1926)

de Profesor Cincinat I. Sfințescu
Director general al Casei Lucrărilor Orașului București

Prin inițiativa și îngrijirea «*Federațiunei Internaționale pentru Amenajarea Orașelor, Regiunilor și Orașelor-Grădini*» cu sediul la Londra, a avut loc în acest an la Viena *Congresul Internațional de locuințe și amenajarea orașelor* urmând congresul din anul trecut care s'a ținut la New-York (a se vedea articolul referitor, publicat de autorul acestei dări de seamă, în Monitorul Uniunei Orașelor din România No. 3 1926).

Orașul Viena, a fost ales, în urma invitației făcute, avându-se în vedere activitatea din ultimii ani pronunțată și unică a acestui oraș în materie de amenajare urbană. Vom vedea mai jos cum s'a desfășurat și cum socotim această activitate. Este însă necesar a da mai întâi câte-va lămuriri privitoare la scopul și organizarea «*Federațiunei Internaționale pentru Amenajarea Orașelor, Regiunilor și Orașelor-Grădini*» spre a înțelege mai bine scopul ce se urmărește cu asemenea congrese.

* * *

Există două asociațiuni internaționale având scopul de a promova și răspândi cât mai mult cunoștințele despre modul cum se desvoltă și se conduc aglomerațiunile moderne: una denumită «*Uniunea Internațională a Orașelor*», având sediul la *Bruxelles* și care se ocupă în general de toate chestiunile comunale, și alta, cu sediul la *Londra,* intitulată cum s'a arătat mai sus, ocupându-se numai cu o parte din problemele edilitare și de natură mai mult technică, adică cu chestiunile de urbanism.

Prima asociație a ținut al III-lea congres al său internațional la *Paris* în toamna anului 1925, congres despre care autorul acestor rânduri a făcut o amănunțită dare de seamă în Monitorul Uniunei Orașelor din România, No. 12 din anul 1925 La această asociație, după cum se știe, este afiliată și Uniunea Urașelor din România. Congresul viitor internațional îl va ține la *Sevilla* (Spania) în 1928.

A doua asociație internațională, cea cu sediul la *Londra*, este aceea care a convocat congresul din anul acesta de la Viena, congres în care s'au desbătut probleme bine înțeles mai restrânse, mai speciale, dar mai în detaliu. De altfel o bună parte din membrii comitetelor de acțiune a celor două asociații sunt comuni, și bineînțeles că acele comitete lucrează de comun acord după un plan armonic. Ar trebui ca și la această a doua asociație Uniunea Orașelor din România să fie afiliată, împreună și cu alți membrii și societăți speciale din România, după cum s'a făcut cu asociația de la Bruxelles.

Cu ocazia acestui congres, și în ziua primei ședințe, înainte de deschidere, «*Federația Internațională pentru Amenajarea Orașelor*» a ținut adunarea sa generală anuală, căreia s'a făcut darea de seamă de activitatea federației pe anul 1925—1926. Tot atunci s'a ales noul comitet pentru anul

www.dacoromanica.ro

următor. Observ, cu modestia ce se cuvine, că, adunarea generală a binevoit să aleagă în urma propunerei d-lui *H. Sellier* şi *Prof. Bruggeman* şi pe subsemnatul, în calitate de membru al federaţiei, ca membru în comitet. Desigur această alegere nu reprezintă de cât un omagiu adus României, cu toate că în federaţie din România nu figurează înscris de cât un singur membru,—cu toate că există şi la noi multe instituţii şi numeroşi specialişti cari ar trebui să fie la curent cu activitatea acestei federaţiuni.

In şedinţa plenară a comitetului executiv, şi în urma propunerei tot a d-lor *H. Sellier* şi *Prof. Bruggeman*, reprezentanţi ai Franţei, a fost ales într'unul din locurile de Vice-Preşedinţi ai federaţiei şi d-l *Dr. I. Costinescu*, cunoscut de mulţi membrii ai acelui comitet, încă de anul trecut de la congresul de la Paris, unde D-sa a reprezentat în mod remarcabil Uniunea Oraşelor din România. Propunătorii au făcut cu această ocazie o scurtă expunere a activităţei d-lui *Dr. I. Costinescu* în materie de locuinţe în ţară la noi şi au arătat meritele D-sale speciale.

Comitetul şi-a exprimat ulterior speranţa că în viitor numărul membrilor români din federaţie va spori [1]) în proporţia reprezentărei României la conducerea ei, pentru ca astfel scopurile urmărite de federaţie să fie cât mai difuzate şi în ţara noastră. Dintre aceste scopuri cel mai important, devenit şi parte integrantă din acţiunea internaţională, este acela al schimbului de învăţăminte şi informaţii între naţiuni, privitoare la studiul şi practica amenajerei oraşelor şi reformei condiţiilor de locuit.

In darea de seamă anuală a federaţiei s'a mai făcut şi o scurtă expunere a congresului din Aprilie 1925 ţinut la New-York şi a expoziţiei de locuinţe şi amenajeri de orase ce a organizat în acelaş timp cu congresul de la New-York, expoziţie care a fost sporită în congresul din acest an de la Viena.

Federaţiunea a scos în anul trecut 4 buletine speciale asupra situaţiei din diverse ţări cu privire la amenajarea oraşelor, buletine care s'au distribuit numai membrilor federaţiei. O comisiune specială s'a ocupat şi se ocupă încă de notaţiunea internaţională în Urbanism.

In adevăr, comisiunea întâmpină încă dificultăţi din cauza neadaptabilităţei diverselor ţări la o notaţie internaţională şi de aceia în Comitetul Federaţiei s'a recomandat să se organizeze comisiuni pe ţări care să colaboreze cu cea internaţională, chiar la creiarea unui mic dicţionar special.

* * *

Programul congresului era stabilit destul de vast, ca chestiuni de desbătut, şi a fost şi mai extins din cauza numeroşilor vorbitori. Chestiunile de tratat au fost stabilite încă de anul trecut, ca şi programul vorbitorilor. Au fost rezervate trei zile pentru şedinţe: 14—16 Septemvrie, o zi pentru vizite de lucrări urbanistice în Viena, (17 Septemvrie) şi alte două zilt pentru vizite cu excursiuni afară din Viena (18—19 Septembrie) la *Krems, Melk* şi *Salzburg*.

Congresul a avut o continuare în Germania, cu vizite urbanistice la *München, Nürenberg, Karlsruhe, Frankfort, Colonia*, ş.a.

Au luat parte la Congres peste 1000 de persoane, majoritatea austriaci şi germani. Au fost mulţi reprezentanţi englezi, americani, cehoslovaci, elveţieni, polonezi, italieni, cardezi, unguri, finlandezi, etc. A fost un număr mai restrâns dintre francezi, suedezi, lituanieni, spanioli, greci, danezi, bulgari, jugoslavi, ş.a.

Evident că organizarea unui congres cu un număr de participanţi aşa de mare formează o chestiune delicată. Cu toate acestea comitetul organizator alcătuit prin Primăria oraşului Viena s'a s'a achitat cu o desăvârşită capacitate de rolul lui, întrecând chiar aşteptările.

Toate publicaţiile au fost la timp gata şi distribuite, iar excursiile şi vizitele s'au făcut pe grupe bine organizate evitându-se cu totul încurcăturile şi aglomerările.

Chestiunile supuse dezbaterilor s'au grupat în 2 clase:

1. *Terenul şi amenajarea regională.*

2. *Repartiţia raţională a locuinţelor familiale (cottages) şi a imobilelor cu apartamente.*

Se anunţase dinainte 13 rapoarte în legătură cu prima chestiune şi alte 14 din a doua categorie.

---

1) Deja cartă a se înscrie în federaţie: Soc Comuna a de Locuinţe Eftine şi Direcţiunea Construcţiilor din Ministerul Muncei.

www.dacoromanica.ro

Şedinţa de deschidere a avut loc în după amiaza zilei de 14 Septemvrie în Noul-Hofburg (fostul palat imperial), sub preşedinţia d-lui *A. Weber*, membru în consiliul comunal al Vienei şi în Comitetul Federaţiei Internaţionale amintite. Au fost de faţă Ministrul de Interne al Germaniei, *Dr. Kuelz* şi miniştrii republicei austriace *Dr. Schürff* şi *Dr. Resch*, precum şi Primarul Vienei *Seitz*, ajutorii de Primar *Emmerling* şi *Hoss*, consilieri comunalii *Breitner, Siegel, Speiser* şi *Weber*. Secretarul şedinţei a fost d l *Vink* din Bruxelles, cunoscut şi dela Uniunea Internaţională a Oraşelor.

D l *Weber*, după ce a salutat pe congresişti, a arătat în câteva cuvinte rolul mare şi avântul luat în amenajarea oraşelor, şi mai ales de oraşele-grădini, prin interesarea în toate ţările, a straturilor cât mai largi ale societăţei. Astfel de chestiuni, după război, au devenit probleme ale vieţei publice.

In numele guvernului austriac a răspuns Ministrul de Industrie şi Comerţ, *Dr. Schürff*, care salută cu bucurie pe congresişti, arătând că cu toate mijloacele modeste de care Austria dispune, s'a reuşit să clădească locuinţe din «*fondul locuinţelor*» şi anume, guvernul a construit 1700 de clădiri cu 5500 locuinţe, afară de acelea executate de oraşul Viena. Programul viitor al guvernului ste în primul rând pentru construcţia drumurilor.

Primarul *Seitz* mulţumeşte congresiştilor pentru că au venit la Viena să se intereseze de o chestiune socială, care pentru Viena a fost după război foarte arzătoare, după cum înainte era acolo chestiunea apei.

D-l *Raymond Unwin* din partea Ministerului Sănătăţii Publice al Angliei şi membru în Comitetul Federaţiei pentru Amenajarea Oraşelor, începe expunerea importanţei reformei în proprietatea terenului în vederea amenajărei oraşelor, în jurul căreia au mai luat cuvântul diverşi reprezentanţi din Anglia, Germania şi Austria. S'a remarcat câte-va relaţiuni ale d-lui *Toeplitz*, ajutor de Primar din Varşovia, cu privire la noua lege prin care acel oraş, în interesul planului de sistematizare, poate interzice cu totul construcţiunea şi fără despăgubiri în anumite regiuni ale oraşului.

Şedinţa doua din dimineaţa zilei de 15 Septemvrie a fost prezidată de d-l *Dr. Prof. Brix* de la Politecnica din Charlottenburg. In această şedinţă d-l *Schmidt* din *Essen*, directorul regiunei de locuinţe din Ruhr, s'a ocupat în expunerea sa de *latura economică a planurilor regionale de sistematizare* (amenajare), arătând că planurile trebuie să fie numai aproximative, deci destul de elastice; ele să nu intre prea mult în detalii.

D-l *Hoffman*, Primarul oraşului *Leipzig* venind la tribună, atrage atenţia congresului ca să se ocupe şi de partea financiară a chestiunei amenajărei oraşelor, căci este în deobşte cunoscut că planurile de sistematizare cer şi însemnate fonduri spre a putea fi realizate. Este necesară deci o bună lege de exproprieri.

Se nasc apoi oarecare discuţii mai aprinse referitoare la limitele acţiunei unei legi de expropriere, care, după unii, nu trebuie să zguduie morala şi ordinea de drept, străveche; pe când alţii, cer ca dreptul de proprietate să fie din temelie schimbat, astfel ca fiecore familie să aibă un lot pe care să-şi clădească propria-i locuinţă.

In şedinţa de după amiază, prezidată de Prof. *Prochazka* din Praga, s'a discutat în special chestiunea pro şi contra locuinţelor familiale sau celor colective (cu mai multe etaje), chestiune de altfel aproape tranşată de mai mult timp, dar repusă în discuţie de oraşul Viena, prin modul cum a realizat cele 25.000 locuinţe în ultimii trei ani.

Prof. *Muesmann* (Dresda) arată că numai in mod excepţional se poate admite locuinţa colectivă, şi se miră de soluţia adoptată de oraşul Viena în noile lucrări. Recomandă a se atrage în clădirile de o singură familie micile capitaluri economisite de populaţie La fel se pronunţă şi Dr. *Wagner* din Berlin, care recunoaşte totuşi marile înfăptuiri ale oraşului Viena din ultimii ani şi renumele ce şi-a făcut cu aceste lucrări oraşul. Locuinţa mică este aceia a oamenilor săraci. Chiar America a avut mai întâi case mici şi în urmă s'a îmbogăţit. Argumentele în favoarea clădirilor înalte aduse în memoriul alcătuit de administraţia oraşului Viena sunt deci eronate. Chiria nu trebuie să reprezinte numai 2% din venitul chiriaşului, cum se petrece cu noile locuinţe la Viena, căci nu este just din punct de vedere economic. Germania nu poate imita exemplul.

Răspunde d-l *Musil*, Directorul technic al Primăriei oraşului Viena, care caută a îndreptăţi

www.dacoromanica.ro

soluţia adoptată. D-sa repetă argumentele broşurei, cu care ne vom ocupa mai jos.

Vorbitorii cari s'au succedat, ne-au lăsat convingerea că majoritatea este pentru locuinţa familială, care reprezintă soluţia cea economică, hygenică de producţiune în grădini, de economie la alcool, cinematografe, etc. deci această locuinţă constitue un element activ: scuteşte pe stat de spitale, sanatorii şi închisori. Este bine de altfel a întreba şi gospodinele ce gândesc ele asupra chestiunii!

A treia zi şedinţa s'a deschis sub preşidenţia d-lui *H. Sellier*, Primarul oraşului *Suresnes* (Sena), în aceiaşi sală, în dimineaţa zilei de 16 Septemvrie In această şedinţă s'a dezbătut în deosebi activitatea constructivă a muncipalităţei oraşului Viena. Cu această chestiune ne vom ocupa şi noi separat mai jos, şi mai detailat. In rezumat însă, putem spune că dezbaterile au fost pline de vioiciune, între susţinătorii oraşelor-grădinini, de oparte, şi apărătorii sistemului admis de reprezentanţii oraşului Viena de altăparte. In adevăr, aceştia ultîmii au apărat ideia că nu trebuia aşteptat până ce capitalul particular va putea iarăşi să clădească, ci în situaţia oraşului Viena numai soluţia aleasă era cea admisibilă, căci trebuia luptat cu doi adversari: speculantul de terenuri şi proprietarii de case de raport.

La aceste dezbateri remarcăm şi criticele ce s'au adus legei de exproprieri aplicabilă Vienei, şi afirmaţia că în oraşul Budapesta există dreptul oraşului ca la parcelări sau vânzări de terenuri să ia pentru comună până la o treime din întregul teren. S'a cerut deci modificarea legei de exproprieri pentru oraşul Viena.

Toţi vorbitorii au fost favorabili locuinţei familiale şi chiar reprezentanţii oraşului Viena. A fost şi un vorbitor în discordanţă generală, care a susţinut că oraşul Viena nu trebuie să construiască locuinţe, fiindcă acesta este un drept sfânt al capitalului particular.

La închiderea şedinţei d-l *Montagu-Harris* (Londra) şi-a exprimat speranţa că pe viitor oraşul Viena va clădi după principiile oraşelor grădini.

Şedinţa de după amiază, de sub preşedinţia d-lui *Hendriksen* (Danemarca) a avut loc în sala Palatului Muzicei (Konzerthaus). S'a discutat întrebarea: «Activitate constructivă publică, sau privată?». D-l *Weber*, consilier comunal al Vienei, arată că particularul nu clădeşte având în vedere chestiunile sociale, culturale şi economice, iar după războiu posibilităţile de construcţie a capitalului particular au fost nimicite. Deci era nevoie de activitatea constructivă publică. Dr. *Wagner* (Berlin) arată asemenea nevoia ca prin mijloace publice să se construiască locuinţe, aşa ca fiecare locuinţă să aibă o baie proprie. Dr. *Brük* din partea proprietarilor Vienezi s'a plâns de legea chiriilor. D-l *Vinck* cercetează dacă construcţia de locuinţe este de interes general, în care caz activitatea constructivă urmează să se facă cu capital public şi a dovedit aceestă teză. In fine, d-l *Unwin*, în cuvântarea de închidere a congresului, trage concluzia că oraşul Viena a învins în mod demn greutăţi ne mai văzute spre uimirea tuturor.

După închiderea dezbaterilor, d-l *Musil*, Directorul General al Lucrărilor Technice a oraşului Viena, a prezentat pe ecran un interesant film arătând importanţa lucrărilor executate de orasul Viena în ultimii doi ani. Sala era foarte proprie pentru asemenea reprezentare cinematografică, iar spectatorul a ţinut să-şi manifeste ideile şi prin aplauze furtunoase, atunci când apărea pe pânză locuinţa familială destul de rar dealtfel în masea de cazărmi gigantice cu chiriaşi ai municipalităţei?

* * *

Câte-va recepţiuni s'au dat în onoarea congresiştilor în oraşul Viena. Prima a fost aceia din seara de 14 Septemvrie la Primăria Vienei, palat gotic, de o majestate celebră. A fost un adevărat banchet ţinut în sala de festivităţi, luminată feeric şi cu puternice resonanţe ale muzicei lui Strauss. La mesele rotunde răsfirate în sala de aproape o sută de metri lungime, înfrăţirea internaţională a fost completă sub privirile ospitaliere ale vienezilor.

A doua zi la ora 5 o altă recepţie, animată de un ceai, a avut loc în saloanele Ministerului de Externe. Congresiştii au fost invitaţi de Preşedintele Republicei, o figură blândă şi atrăgătoare.

In fine, în a treia seară, congresiştii au fost invitaţi la marea operă vieneză spre a auzi Don Juan a lui Mozart. Deşi intrarea a fost plătită de fiecare congresist, iar opera din Viena este şi acum capabilă de producţiuni mult mai atrăgătoare totuşi s'a oferit acest spectacol, cred, ca o tradiţie

* * *

www.dacoromanica.ro

Foarte interesantă însă a fost expoziţia internaţională pentru «*Locuinţe şi Urbanistică*». (Amenajarea Oraşelor) deschisă în timpul congresului sub asupiciile Federaţiei Internaţionale, în Sala Artiştilor (Künstlerhaus).

Cu deosebire oraşul Viena era admirabil reprezentat, ca trecut, prezent şi viitor, în ce priveşte dezvoltarea urbanistică a acestui oraş cu renume mondial. O muncă de colecţionare şi aranjare, de lungă durată a putut să redea cele adunate în vre-o 8 săli. Lucrări de valoare artistică reprezentau vederi din trecutul Vienei, planuri, etc. bine aranjate şi foarte complete, aşa că vizitatorul îşi putea da repede seama de marea evoluţie modernă a acestui oraş. In ce priveşte prezentul, se degaja din expoziţie spiritul ştiinţific şi deci metodic, care călăuzeşte pe edilii oraşului, fie în dezvoltarea planului oraşului, fie în alcătuirea şi realizarea programului de construcţii de locuinţe.

Statistica locuinţelor era foarte plastic redată şi plină de concluziuni. In aceiaşi sală de statistică, reprezentări luminoase demonstrau în mod evident, atât perfecta organizare a tramwaielor electrice din oraşul Vrena, cât şi marile servicii publice ce ele aduc. Intr'o sală vecină, arhitecţii austriaci arată prin lucrările ce expun acolo, marele lor aport în urbanistica oraşului.

Germania a ţinut asemenea să se prezinte destul de dezvoltat în această expoziţie, ceace nu ne surprinde din nici ue punct de vedere. In deosebi observăm extinderea ce se dă în această ţară la o politică funciară comunală. Şi în Germania, mai ales în jurul Berlinului, observăm că s'au ales tipuri de clădiri-căzărmi pentru locuinţe eftine. Astfel în fig. 1 se văd locuinţele executate la *Neukölln* de către «Societatea funcţionarilor pentru locuinţe», iar în fig. 2 ale «Societăţei berlineze pentru economie şi construcţii».

Sala americană se deosebeşte de celelalte prin caracterul lucrărilor ce se expun aci, mai ales asupra mijloacelor de transport.

Japonia expune lucrări de refacere a oraşului *Tokio* distrus de cutremure.

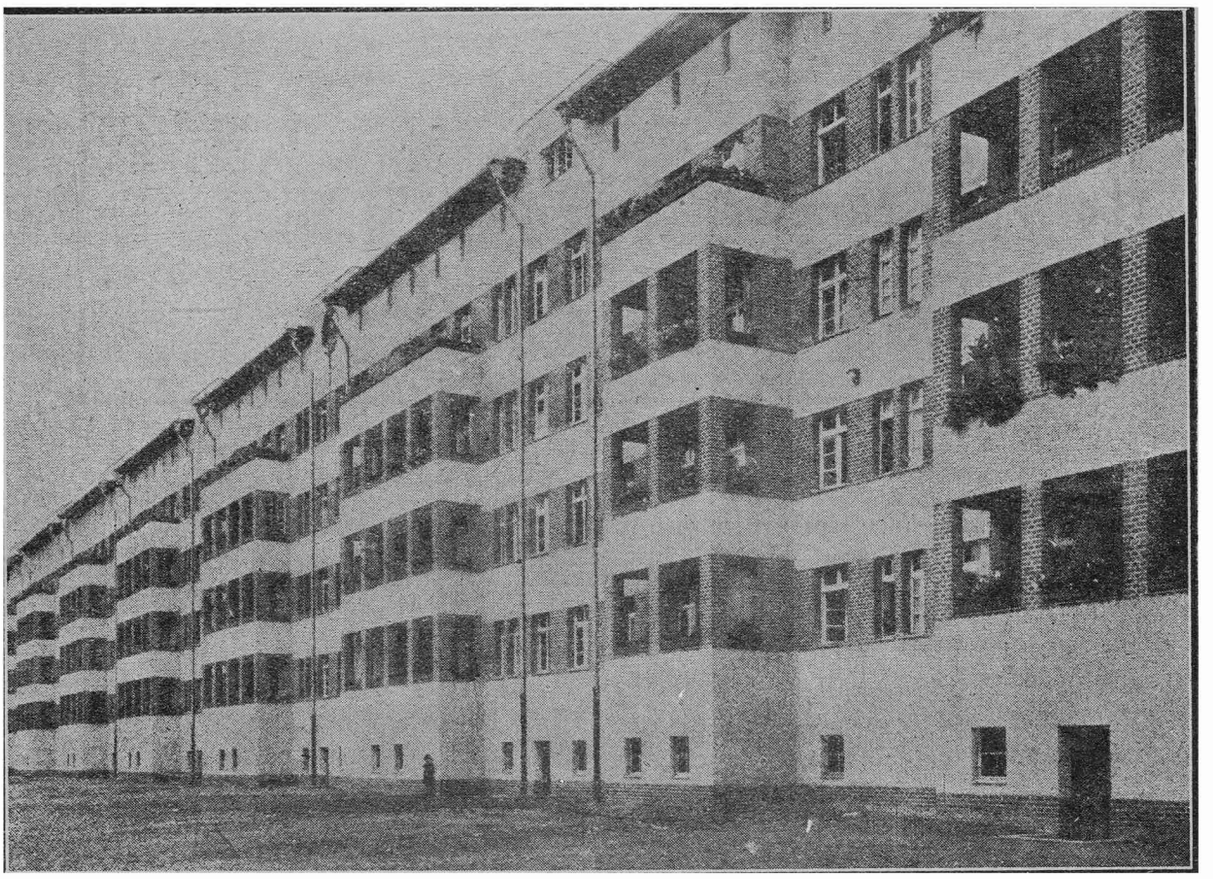

Fig. 1. Locuinţe executate de „Societatea Funcţionarilor pentru locuinţe“ la Neukolln.

www.dacoromanica.ro

Turcia expune lucrările de origină germană executate în *Constantinopole*, *Angora*, *Brussa* şi cele pentru *Ierusalim* ori *Tel-Aviv* (Palestina).

Anglia, prin Ministerul Sănătăţii Publice, expune marea activitate ce această ţară a desfăşurat după războiu aproape numai pentru locuinţele familiale (din total 3% sunt pentru mai multe familii din care 1/3 cu un singur etaj).

Franţa expune activitatea în locuinţe eftine a departamentului Senei, iar Belgia, prin Societatea urbaniştilor şi arhitecţilor, expune mai multe proecte de locuinţe eftine tratate în spiritul modern.

Olanda, Suedia, Danemarca, Norvegia, expun lucrări cam în acelaş stil şi deosebit de îngrijit executate.

Cehoslovacia, Italia, Spania, au asemenea lucrări interesante expuse, iar Polonia ne arată că şi pe acest teren are ce arăta şi că face eforturi lăudabile România nu a fost reprezentată în această expoziţie, şi ar fi putut fi, cu câte-va lucrări.

Ar fi să dau o dezvoltare prea mare acestei expuneri dacă m'aş opri cu detalii asupra lucrărilor prezentate de diversele ţări.

Demn de reţinut mai este faptul că la această expoziţie s'a organizat şi o «sală a cărţei» de specialitate, care dă o idee mai clară de preocupările din diversele ţări în ce priveşte urbanismul şi chestiunea locuinţei. Găsim bine reprezentate specialităţile în materie de politică financiară, urbanism, arhitectură, ridicări de planuri, reforma locuinţei, construcţii de vile, hărţi, clădiri publice, industriale, etc. cu deosebire în limba germană.

Faţă de asemenea mişcări, nu este de neînţeles de ce toată presa vieneză şi în tot timpul congresului, cuprindea o sumedenie de articole scrise de specialişti, şi cu multe ilustraţii, relative la construcţiuni, la politica locuinţelor, politica terenurilor de construcţie, extinderea Vienei, evoluţia Vienei, viitorul Urbanismului, ş.a.

Intreaga manifestare urbanistică îşi găsise în Viena un mediu preparat!

* * *

Ziua de 17 Septemvrie a fost rezervată vizitelor în grupe de câte 40—50 persoane în diferite puncte ale Vienei (peste 120 de puncte) unde oraşul a construit locuinţe. Bineînţeles că era imposibil ca într'o singură zi, fiecare grupă să poată vedea cele

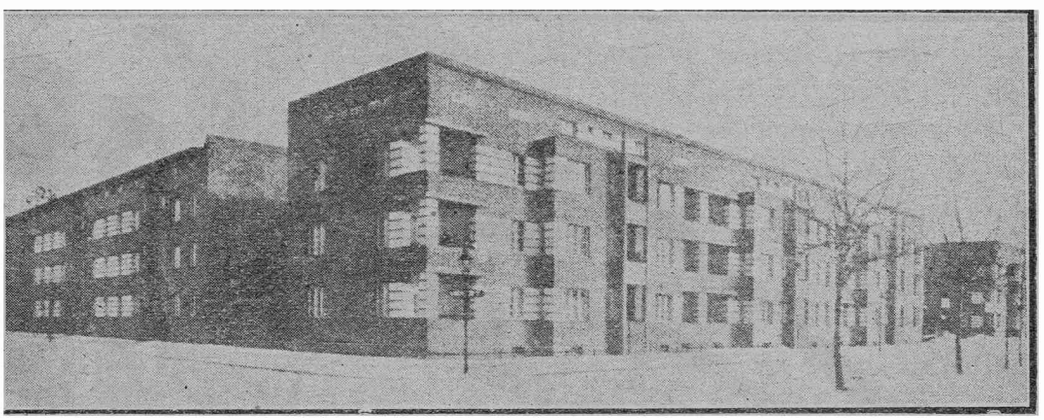

Fig. 2. Locuinţe executate de Societatea berlineză „pentru economie şi construcţii».

124 clădiri cu mai multe etaje şi alte vre o 17 puncte unde s'au construit locuinţe familiale. A fost suficient ca fiecare grupă să viziteze 3—4 corpuri de locuinţe colective şi alte 2—3 grupe de locuinţe familiale spre a-şi putea face o idee de soluţiunile alese, iar prin un circuit rapid prin Viena, după ce în congres se rulase şi un film, să şi dea seama de marele efort făcut de administraţia oraşului Viena, de seriozitates cu care asemenea probleme sunt privite şi tratate acolo.

Şi în adevăr, cele circa 25 000 locuinţe terminate, pe care oraşul Viena a hotărît să le clădească de la 1923 la 1927, produc o profundă impresie vizitatorului, atât prin cantitatea lor, prin massele de zidărie întrunite pe spaţii restrânse, cât şi prin curăţenia, comoditatea şi largheţa cu care au fost

www.dacoromanica.ro

construite. Intr'un singur loc, numit «*Reumannhof*» (fig. 3) s'au construit, și mai sunt câte-va blocuri de construit, un total de 1000 de locuințe. In multe asemenea blocuri se află: spălătorii centrale la subsol, cu toate aparatele moderne de spălat, uscat și călcat rufe; instalații de băi; amenajări pentru copii în curți speciale, școli de

Reprezentanții orașului Viena explică astfel această unică activitate în timp de trei ani.

* * *

Deși populația Vienei a scăzut de la 2 milioane locuitori la 1.860.000, totuși s'a resimțit o foarte

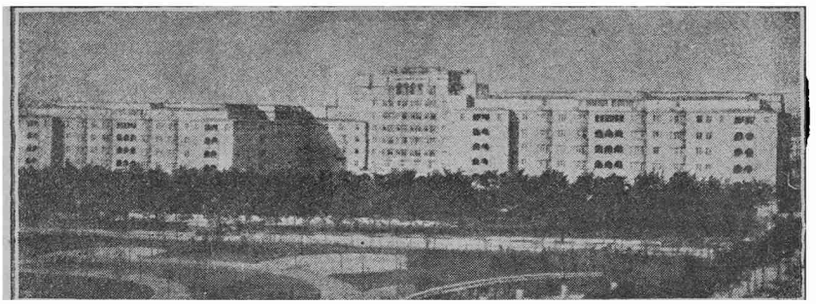

Fig. 3. Blocul „Reumannhof" din Viena

copii mici (Kindergarten); biblioteci, pompieri, clinici dentistice; chiar și dispensare pentru asistența tuberculoșilor. Astfel la Reumanhof se află o spălătorie centrală de grădini de copii; coridoare îmbrăcate în faianță, curți ornate cu arbuști și alei boordate cu bazalturi; uși monumentale cu cristaluri bizotate, etc. veritabile burg-uri» moderne. In blocul zis «*Am Fuchsenfeld*» (fig. 4) se află spălătorie centrală, instalații de băi, bibliotecă centrală și grădină de copii, cu tot atâta îngrijire, lux, putem zice, ca și la Reumanhof. Curțile interioare unificate și foarte bine amenajate ca grădini, la Fuchsenfeldhof (fig. 5) ca și stradele și aleiele de acces care sunt studiate spre a obține un farmec deosebit. (fig. 6).

mare lipsă de locuințe, iar la 1 Ianuarie 1925 se aflau încă 22.000 de familii în cea mai gravă lipsă de locuințe. Cauza acestei lipse este războiul cu dezmembrarea monarhiei Austro-Ungare, care a făcut ca multe familii să vină în Viena.

Legea chiriilor și în Austria, ca și aiurea, a făcut ca particularii să nu mai construiască. Inainte de război lucrătorii plăteau o chirie care revenea cam la 1 4 din venitrl lor, iar acum ei câștigă cam 250 șilingi pe lună (în valuta actuală 6500-7000 lei) și nu plătesc de cât 5—7 șilingi pentru

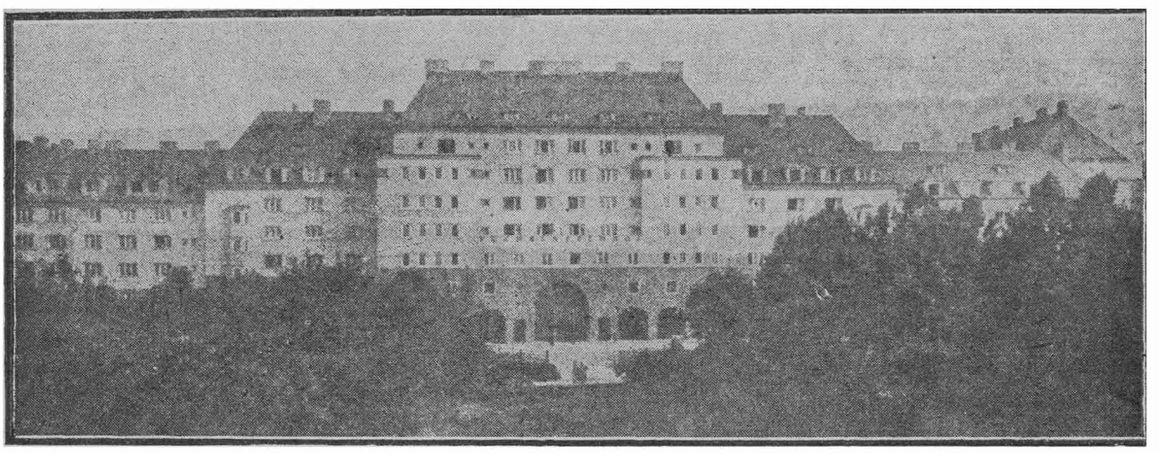

Fig. 4. Blocul de locuințe numit «Am Fuchsenfeld din Viena

chirie pe lună! Cu toate acestea, fiindcă Austria se bizuie pe industria ei, care acum se află într'o situație foarte grea, trebuia făcut totul ca să se mențină salariiln joase spre a putea exporta pro-

www.dacoromanica.ro

dusele ei concurate şi prin tarife vamale în alte ţări, şi în acest scop trebuia să se menţină chirii cât mai eftine pentru clasele muncitoare.

Populaţia Vienei se hrăneşte din industria ei, care trebuie ajutată. Aşa dar, cum capitalul particular nu poate menţine chirii aşa de reduse, de oarece dacă ar fi să se plătească după cost, ar reveni

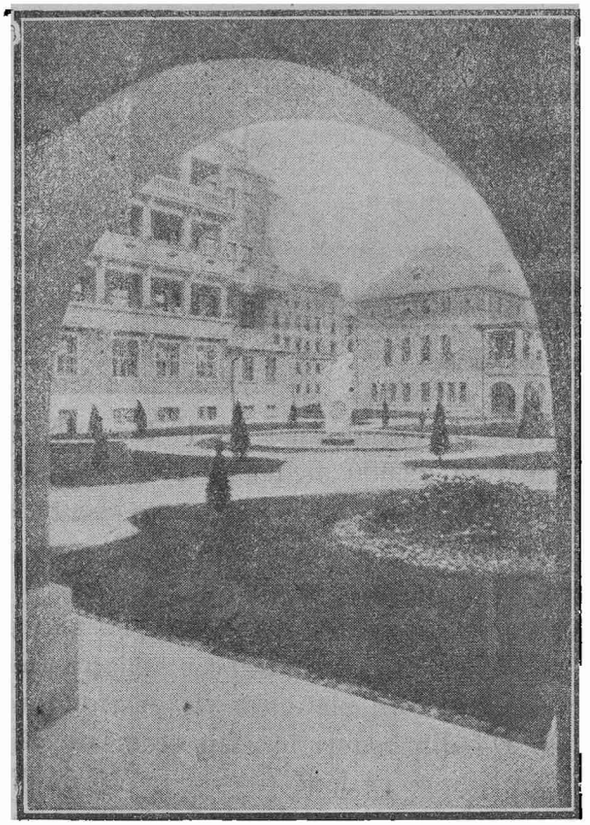

Fig. 5. Blocul de locuinţe numit Fuchsenfeldhof» din Viena

chirii ce s'ar ridica până la 60% din salarii, ceeace ar fi inadmisibil. Municipalitatea a fost deci forţată să intervină şi să clădească singură locuinţe.

După ce până în 1923 oraşul construise câteva mii locuinţe, consiliul comunal a hotărît în Septemvrie 1923 ca în 5 ani următori să mai construiască alte 25.000, adică la finele anului 1927 întreg acest program să fie executat complet.

Cam trei sferturi din locuinţele executate constau din o încăpere, o bucătărie, o sală şi closet, cuprinzând cel puţin 39 m.p.; restul de un sfert au o cameră mai mult, cu o suprafaţă totală de 48 m.p. Câteva s'au făcut şi cu 3, 4 şi chiar mai multe camere. Marea majoritate a locuinţelor se se află în blocuri colective, cu 5—7 caturi, dar 50—70% din terenul de construit a fost păstrat ca spaţiu liber pentru aerare, soare şi jocurile copiilor. Pe o scară comună nu sunt de cât 3—4 apartamente la fiecare etaj cel mult, aşa că şi accesul este mult înbunătăţit faţă de vechile locuinţe.

Locuinţele familiale s'au făcut mult mai puţine, şi de aceia şi congresiştii au criticat cu vioiciune sistemul colectiv ales de oraşul Viena. Dar muncipalitatea justifică soluţiunea prin faptul că a dus lipsă de teren în apropiere de centrul oraşului şi pentru economie ca să poată obţine cu anumită sumă cât mai multe locuinţe. Totuşi s'au construit si 3500 de asemenea case cu grădini.

Toată lumea, dar mai ales noi, din ţările ce trec prin criză financiară, s'a întrebat de unde fondurile cu care s'au construit într'un timp atât de scurt această imensă massă de locuinţe? Oraşul Viena încasează un impozit pentru construirea locuinţelor, aplicat asupra chiriilor, şi anume pro-

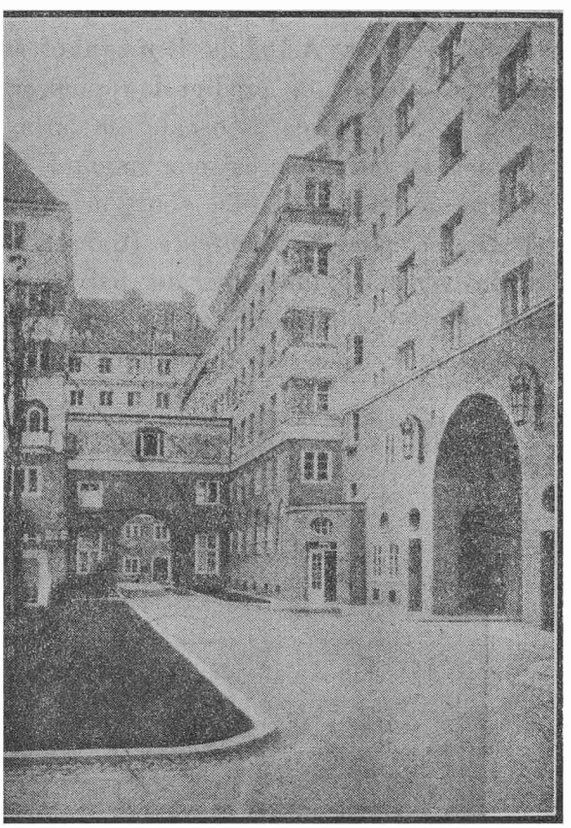

Fig. 6. Blocul de locuinţe numit Fucsenfeldhof» din Viena.

porţional cu importanţa locuinţelor, iar nu egal impuse cum era înainte de războiu. In anul 1926 acest impozit s'a ridicat la un total de 32 milioane de şilingi (în valuta actuală peste 850 milioane lei) însă oraşul Viena a mai adăogat şi

www.dacoromanica.ro

alte impozite la fondul pentru construcţia de locuinţe, care toate împreună s'au ridicat pentru anii 1925 şi 1926 la câte 96 milioane de şilingi anual (adică câte *circa 2 jum. miliarde lei anual).* Toate aceste locuinţe sunt proprietatea Comunei, care le închiriază în mediu cu 6—8 şilingi pe lună apartamentul în clădirile colective, aşa că se renunţă la orice rentabilitnte a clădirei. Comuna îşi fabrică singură cea mai mare parte din materialele de construcţie, ceeace reduce şi mai mult chiria. Motivul pentru care comuna renunţă la orice profit, este că şi proprietarii prin legea chiriilor nu mai au nici o rentă de la imobilele lor. De aici rezultă că nu se puteau face împrumuturi de comună pentru astfel de locuinţe şi ca atare impozitul special se impunea, căci nu se recomandau nici împrumuturi în streinătate, care ar fi scos afară din ţară dobânzi cu 50% mai mari ca în 1913, şi deci ar fi sărăcit şi mai mult ţara!

Este necesar, după aceste generalităţi, să intrăm în câteva detalii ale realizării acestor locuinţe.

* * *

In primul rând ne vom ocupa de impozitul pe chirii. Am arătat că şi înainte de război se plăteau impozite pe chirii, care se urcau până la 40% din chiria plătită proprietarului fără gradaţie proporţională. Prin legea din 18 Decemvrie 1919 s'a introdus un sistem progresiv, iar prin legea din 4 Martie 1921 s'au grevat mai puţin chiriile localurilor comerciale s'au industriale de cât locuinţele particulare. Abia prin legea din 10 Fébruarie 1922 s'a înfiinţat un nou impozit «*pentru construcţia şi întreţinerea locuinţelor populare*» In fine prin legea de la 20 Ianuarie 1923 s'au unificat impozitele ps chirie într'un singur impozit destinat exclusiv construcţiei de locuinţe populare.

Acest impozit se urcă, pentru primele 600 coroane chirie anuală convenită la 1 August 1914, la 300 ori baza de calculaţie Astfel un lucrător plătea în 1914 o chirie de 360 coroane pe an pentru o cameră şi o bucătărie, deci impozitul este acum de 14,40 silingi pe an. Pentru celelalte 600 coroane impozitul se urcă la 400 ori baza de calculaţie şi astfel gradaţia se accentuiază până la 6000 ori baza pentru chiriile ce treceau de 30.000 coroane aur în 1914.

De la cele peste 519.000 apartamente existente în Aprilie 1926 şi peste 80.000 magazine, fie circa 608.000 unităţi impozabile, din care 27.000 scutite de acest impozit, cam 86% aveau o chirie sub 1200 coroane aur anual în 1914, şi acestui procent nu-i revine de cât cam 23,5% din totalul impozitului, pe când la cele 1/2% unităţi impozabile cu chirii peste 10.000 coroane anual, plătesc peste 41,4% din totalul impozitului.

Am arătat că pentru apartamentele noi clădite comuna ia chirii foarte reduse, care nu s'ar justifica economiceşte la prima vedere. Calculul acelor chirii, care revine în mediu cam la 3 lei pe m. p. de apartament şi pe lună şi numai într'un caz la circa 8 lei m.p. se bazează numai pe acoperirea cheltuelilor de întreţinere a clădirei, a cheltuelilor de administraţie şi acele cu apa, luminatul scărilor, asigurarea, curăţirea coşurilor, etc. iar nu şi pentru amortizarea capitalului învestit, care nu intră în nici un mod în calculul chiriei.

* * *

Oraşul Viena, am menţionat, a construit şi un număr de locuinţe familiale, după principiile oraşelor-grădini, a căror directive s'au dat de un oficiu special «*Siedlungsamt*».

Terenurile afectate unor asemenea locuinţe, sunt la periferia extremă a oraşului, însă în apropierea liniilor de tramwaye, ca să scutească cheltueli cu noi linii de tramwaye. Unele din aceste grupe de locuinţe sunt executate de municipalitate (cam 265 case), dar cele mai multe sunt executate prin cooperative, cari ocupă 95% din clădirile executate din acest gen cu o suprafaţă totală de 100 hectare, fie peste 2600 de case.

Comuna finanţează aceste cooperative cu 85% din costul construcţiunei, astfel că la finele anului 1925 avansase 26,7 milioane şilingi (cam 720 milioane lei), iar în cursul acestui an s'au mai executat alte 500 case. Membrul cooperativei care ocupă casa, este obligat să restitue anual comunei 3,5% din cei 85% din preţul avansat de comună. Aşa dar cooperatorul trebuie să aibă la început 15% din preţul construcţiei, iar dacă era meseriaş această participare putea fi şi în muncă. Cei 3,5% ce plăteşte locatarul anual comunei, de fapt nu reprezintă decât cheltuelile de întreţinere, iar nu şi dobânda cuvenită celor 85%. Statul a ajutat şi el, dar în măsură foarte res-

www.dacoromanica.ro

trânsă aceste case, fiindcă nu a dat de cât ceva peste 800.000 șilingi pe an. Participările în muncă s'au ridicat în ultimii 4 ani la 4 milioane șilingi (fie peste 100 milioane lei).

Locuințele clădite prin asemenea coopérative nu trec de 40 m.p. sau dacă au și o parte etaj, pot ajunge la o suprafață locuibilă de 60 m.p. Terenul afectat unei locuințe este de 200 m.p. sau uneori mai mare.

Pentru eftenirea locuinței, s'au admis înălțimi de camere de 2,60 metri, iar pavajul stradelor mai ușor, precum trotoare învelite cu pietriș.

Aceste case au fost scutite de taxele de construcțiune. Străzile au fost executate de municipalitate pe contul ei.

Mai toate aceste locuințe sunt făcute din cărămidă și cu planșee de lemn, afară de cel ce separă pivnița (redusă cât mai mult).

Pentru a-și asigura materiale eftine, comuna a cumpărat uneori întreaga producție a unei fabrici, plătind acompturi până la jumătate din preț, iar restul la livrare, și bineînțeles în mod foarte prompt, ceeace face pe fabricant să satisfacă cât mai bine pe un asemenea client!

Iată ce cantități de materiale a întrebuințat comuna în acest scop în 1925:

8000	vagoane	ciment Portland
33.400	„	cărămidă
880	„	țiglă
410	„	cărămidă olandeză
1700	„	var gras
5000	„	piatră și bolovani
75.000	„	nisip și pietriș
600	„	ipsos
600	„	fer pentru beton armat
375.000	m.c.	de plăci de ipsos
35.000	bucăți	uși
332.000	m.p.	planșee
120.000	m.p.	geamuri
16.800	bucăți	basene de closete
70.000	m.c.	carton asfaltat sau plăci izolante pentru acoperișuri, etc. etc.

Cu ocaziunsa acestor construcțiuni orașul Viena a urmărit și o arhitectură nouă, cât mai apropiată cerințelor moderne, adică practice. S'a făcut apel la arhitecți de renume și la sculptori recunoscuți, care să puie în valoare arta lor. De aceia cantitativ și ca aspect, mai ales exterior, lucrările acestea au realizat un record. De altfel municipalitatea urmărește a spori numărul locuințelor la 30 de mii și *să-și asume ca o sarcină permanentă, creațiunea locuințelor* pentru cetățenii ei.

* * *

S'ar putea crede, față de cele arătate până aici că toată activitatea constructivă a orașului Viena în ultimii ani, s'a mărginit la locuințe. Tot în ziua de excursii prin Viena, congresiștii au fost conduși la noua instalație de băi, deschisă anul acesta, numită «*Amalienbad*» așezată în cartierul proletarilor și la care s'a lucrat dela 1923 la 1926. Lucrarea este în adevăr măreață, demnă de văzut. La ea au colaborat 88 de întreprinderi, 7 servicii comunale cu 21 de ingineri și 2 arhitecți.

Dacă în ce privește arhitectura exterioară, conglomerat de paralelipipede masive, ochiul nostru nu este impresionatde cât de o massă, iar nu de forme sau linii, interiorul este tratat cu deosebită pricepere și chiar neîntâlnit lux în lucrări similare, având în vedere și destinația. Hala piscinei este monumentală, cu acoperiș de sticlă ce se deschide vara în culissă. Piscina mare are 33,5 m. lungime și 12,5 m. lățime. Hala are numeroase cabine pe trei etaje. La etajul I se află băile de abur; la etajul II dușurile și cabinele pentru băi de putină; la etajul III se află dușurile pentru clasa II, iar la al IV etaj cabinele pentru băi reci, masage. Se mai găsesc băi de electricitatc, aer cald și pe terasă și băi de soare (etajul V).

Ziua de vizite s'a terminat pe terasa de la *Kobenzl* sus pe dealul ce domină feeric Viena, în mijlocul admirabilelor păduri. Sutele de automobile cu congresiști se înșiraseră acolo pe un platou într'o ordine perfectă, în vreme ce congresiștii amețiți de miile de clădiri ce văzuseră în timpul zilei, priveau jos, departe în vale, cum Viena dispărea încet în fum, ceață și întuneric

* * *

Excursia făcută a doua zi cu trenul și vaporul pe Dunăre (porțiunea numită Wachau) a avut de scop mai mult ca să se arate streinilor frumusețile Austriei și arhitectura veche austriacă. Vaporul este totdeauna mai comunicativ de cât trenul, și s'a profitat de prilej ca muzica populară austriacă

www.dacoromanica.ro

să se facă cunoscută congresiştilor prin corurile organizate de funcţionarii comunali ai Vienei.

Oraşul *Salzburg*, unde am ajuns seara, foarte interesant din punct de vedere urbanistic, mai ales prin gruparea pieţelor în jurul domului, nu se putea vizita de cât a doua zi şi numai pe grupuri.

O lucrare interesantă ca concepţie este noul teatru din Salzburg, deschis în această vară, şi rezultat din adaptarea şi amplificarea istoricului loc unde arhiepiscopii Salzburgului dădeau serbările lor. Chiar intrarea principală la acest teatru izbeşte prin arhitectura şi sculpturile sale ultra moderne, după care, intrând într'o hală separată cu un grilaj de fer ce o desparte de foyer, din ce în ce vizitatorul este şi mai surprins de noua artă. Pătrunzând în foyer, o fostă curte, picturile de pe frescă mai expresive la lumina electrică de cât aceia a zilei, cată prin coloritul lor viu sau concepţii ce au nevoie de explicaţii insistente, să înlocuiască graţia liniilor vechilor şcoale. In fine, sala de spectacole, executată în lemn, este interesantă prin acoperişul ei astfel ales, ca să aibă o acustică cât mai puternică. Gobelinuri special lucrate şi atârnate, ca şi coloritul lemnului, dau o impresie cu totul originală. Figurile de lemn sculptat aşezate pe consolele galeriilor. ca tot ansamblul parcurs până aici, ne reamintesc epocile de artă primitivă, la care moderniştii caută să se reîntoarcă blazaţi de rafinamentul ultimelor secole.

Scena este tratată mai interesant, şi are toate instalaţiile moderne pentru proecţiuni şi sunete misterioase, ceruri înstelate cu astre mişcătoare iar nu fixe. Reinhard a căutat în acest teatru al său, să suprime şi cortina şi orice decor, păstrând numai variaţie în lumină. Actorul joacă fiind numai el scăldat înlumină, iar restul scenei rămâne în întuneric, ca şi spectatorii. Personagiile şi oarecare aspecte ale scenei se schimbă sub ochii spectatorului lăsând un moment scena în complect întuneric, deci fără intervenţia cortinei.

* * *

Inainte de a termina acest raport, voi rezuma câteva dări de seamă-auchete din diverse ţări, ce au fost comunicate în acest congres, şi care prezintă un interes deosebit.

D-l *Schenck* din Francfort pe Main, enumără unele concluziuni relative la «*politica fonciară în raport cu amenajarea urbană şi regională*». D-sa cere a se studia deodată:

a) stabilirea planurilor pe zone şi a planurilor de amenajare urbană ca să influenţeze densitatea locuinţelor, utilizărei solului şi căile de comunicaţie; b) achiziţionarea terenului de comune; c) legea de ezpropiere şi distribuire; d) dispoziţii legale de a restrânge drepturile proprietarilor; e) schimburi obligatorii în locul exproprierei; f) închirieri de terenuri pe timp lung pentru clădit şi utilizat; g) suprimarea speculaţiei funciare; h) impozite în unele regiuni, ca să se creeze fonduri pentru construcţii.

La acestea se opun însă în mai toate ţările:

1. drepturile de proprietate existente şi influenţele politice din partea proprietarilor terenurilor, care se opun la dezvoltarea legiferărei şi a practicei ei; 2. concepţiile contradictorii între municipalităţi; 3. speculaţia care este mai defavorabilă acolo unde planurile de amenajare sunt publicate prea din vreme; 4. adesea este foarte greu a se prevede dezvoltarea viitoare, mai ales la oraşele care cresc, şi mai uşor la cele noi; 5 exproprierea terenurilor mici agricole este vătămătoare şi schimbul în natură nu este totdeauna posibil; 6. taxele pe terenul construit adesea înlesneşte trecerea terenului din mâna proprietarului în aceia a speculatorului.

In ce priveşte «*repartizarea raţională a locuinţelor familiale şi a imobilelor cu apartamente*» d-l *Keppler* din Amsterdam, conchide din ancheta făcută, că în unele ţări, s'a recurs la imobilele cu apartamente pentru a descongestiona cartierele insalubre, iar în alte ţări s'au construit în acest scop locuinţe familiale. Asemenea mai conchide că nu este suficient a se cerceta numai faţada, ci şi planul casei. Mulţi sunt partizani ai oraşelor satelite, alţii cer amenajarea regională, pentru a asigura locuinţa. In rezumat, în Europa este tendinţa pentru casele individuale executate pe terenuri proprii acestui scop.

www.dacoromanica.ro

INPOPULAREA ORAŞELOR.

de Emil Dandea
doctor în drept şi în ştiinţe de stat.

1. Sat (comună rurală) şi oraş (comună urbană).

Oraşele sunt centrele vieţii economice şi culturale. Ele au şi o organizaţiune de drept mai înaintată, o administraţiune mai multilaterală şi o populaţiune mai numeroasă. In baza acestor criterii putem deosebi însă numai oraşele mai mari de sate. Sunt totuşi cazuri dese, când se poate discuta caracterul de sat sau oraş al unei comune. Din acest motiv trebue să fixăm mai pozitiv, în ce constă diferenţa.

Două sunt sistemele uzitate spre scopul de sus: 1) *sistemul internaţional*, folosit în literatura statisticei practice, şi *sistemul dreptului pozitiv*, variabil după legislaţia fiecărei ţări. Primul sistem consideră ca oraş toate localităţile, cari au peste 2000 de locuitori, pe când al doilea clasează între oraşe toate acele comune, cari sunt recunoscute ca atari de către dreptul administrativ al ţării cărei aparţin.

Evident că ambele sisteme sunt imperfecte din punct de vedere absolut. Ele nu iau in considerare în deosebi sistemul internaţional nu împrejurarea aceea importantă, că oare cum trăiesc locuitorii comunei care voiesc să o califice de oraş sau sat. Este oare o aşezare aglomerată în o unitate compactă? Este comuna centru cultural, industrial sau administrativ? Dar fără de a cerceta toate aceste consideraţiuni ambele sisteme cad în mod necesar în greşeli. D. e. în România sistemul internaţional nu se poate întrebuinţa, deoarece aproape nu există comună cu 2—3000 locuitori, căreia să i se poată da cu drept cuvânt numirea de «oraş». Din contră, avem comune mari (Topliţa-Română cu cca 9000 locuitori, Salonta-Mare cu aproape 18.000 locuitori etc.) cari au un caracter pronunţat de sat, fără lucrări edilitare, cu casele resfirate pe zeci de mii de pogoane. La limita de 2000 locuitori avem după cât ştiu o singură comună, care are caracter urban şi este şi conform dreptului nostru administrativ comună urbană: este Abrudul din munţii Apuseni.

Un sistem de clasare perfect nu s'a putut creia[1]) tocmai din motivul, că clasările nu se pot face decât individual, luând în cercetare fiecare comună în parte. Oraşul, tocmai, nu este o simplă unitate statistică, ci o unitate socială specială. Deci nu putem da o definiţie fixă, constantă. Din aceste motive, pentru scopuri de comparaţie ştienţifică se foloseşte sistemul internaţional susamintit, care are marele avantajiu, că este cel mai simplu posibil.

2. Impopularea oraşelor.

După introducerea de sus, să cercetăm acum procesul de impopulare rapidă a oraşelor, de pe la mijlocul secolului al XIX. şi până în zilele noastre.

Posibilitatea alegerii libere a domiciliului a rezultat din revoluţiunea franceză, care a şters iobăgia, măsură preluată, rând pe rând de toate statele civilizate. A urmat desfiinţarea breslelor cari refuzau să primească reîmprospătări dela ţară în cadrele lor orăşeneşti. Prin perfecţionarea mij-

1) D-l Inginer *C. Sfinţescu* în congresul Asociaţiei generale a Inginerilor, ţinut la Iaşi în 1921, a arătat că această clasare se poate face pe baza cifrei densităţei pe hectar din localitate (N. R).

www.dacoromanica.ro

loacelor de comunicaţiune s'a uşurat schimbarea domiciliului în mod până atunci neînchipuit.

Prin concursul tuturor împrejurărilor s'au concentrat la oraşe mari forţe economice şi culturale. Se desvoltă capitalizmul. Industrin tinde a se transforma în fabrici mari, uzine imense. Comerţul ţine pas cu desvoltarea industriei şi cu creşterea numărului populaţiunii, înfiinţând intreprinderi puternice. Toate acestea au trebuinţă de tot mai multe braţe muncitoare. In consecinţă cererea de muncă nu se poate satisface prin oferta locală. Salariile cresc, constituind o atracţiune pentru lumea de la ţară, care este tentată de a se muta la oraşe mai mari, unde speră un trai mai uşor, mai civilizat, având acolo la dispoziţiune instituţii de educaţiune pentru copii şi alte instituţiuni trebuincioase la fiecare pas (autorităţi, spitale, gări, localuri de distracţie etc.)

Rezultatul acestor fenomene economice şi sociale este popularea rapidă a oraşelor mai mari. Ele atrag spre sine o parte mare din populaţiunea rurală şi în consecinţă numărul populaţiunii creşte la aceste oraşe în o proporţie mult superioară satelor. Se poate chiar spune, că satele sau devin oraşe — centre economice şi culturale — sau se chiar despopulează. Aşa s'a născut faimoasa «despopulaţiune rurală» care a produs în statele industriale, simţitoare perturbaţiuni în producţiunea agricolă din cauza lipsei de braţe pentru săvârşirea muncei agricole de sezon. Fenomentul acesta era, mai ales înainte de război pentru agricultura latifundiară, o problemă de existenţă, cu tot progresul maşinizmului şi în agricultură.

In baza studiilor sale şi a datelor statistice făcute asupra populaţiunei Franţei, *Levasseur* (La population francaise, 1889), a stabilit şi dovedit că puterea fenomenului social de atracţiune a oraşelor este în raport direct cu mărimea numărului populaţiunei lor. Teza aceasta s'a verificat şi aflat corectă pentru toate ţările. In S. U. din America, populaţiunea oraşelor a crescut de 14 ori mai repede ca a satelor. Statistica fostei Ungarii făcută asupra intervalului dela anul 1869—1900 ne arată următorul rezultat: numărul populaţiunii satelor (sub 2000 locuitori) s'a sporit cu 2, 3%, a oraşelor cu populaţiune sub 50.000 locuitori cu 42%, pe când a oraşelor cu o populaţiune peste 50.000 s'a sporit în acelaş interval cu 202, 4%.

Aceiaş dovadă o face şi tabloul comparativ de jos, pe care îl reproducem după *Turaschek*: Die Staaten Europas, Leipzig, 1903, în lipsă de altul mai nou:

STATUL	ANII	Creşterea în % a populaţiunei în localităţile cu 40.000 loc.	Creşterea generală a populaţiunei în %
Grecia	1879—1896	155.7	22.9
Germania	1880—1900	130.5	24.6
Suedia-Norveg.	1881 1900	121 2	13.7
Elveţia	1880—1900	108.7	16.9
Danemarca	1880—1901	108.2	28.4
Ungaria	1880—1900	106.9	21.6
Rusia	1881—1897	99.8	27.4
Olanda	1881—1899	79.9	27.2
Turcia europ.	1880—1900	77.	13 5
Austria	1880—1900	64.1	18.1
Italia	1881—1901	55.6	14 1
Spania	1877—1900	54.1	11.8
România	1878 1899	53.9	9.1
Marea Britanie	1888—1901	51.8	16 3
Belgia	1880—1900	51.3	21.1
Portugalia	1878—1900	50 8	19.3
Franţa	1881—1901	27.4	3.4

Este interesant să mai ştim, că d. e. Ardealul în secolul al XVIII-lea a avut numai trei oraşe cu o populaţiune către 10.000 locuitori: Braşovul, Clujul şi Sibiul. Oraşe mai mari nu erau în Ardeal. Dar azi sunt 10 oraşe cu peste 30.000 locuitori (dintre cari 3 cu aproape 100 000), şi 23 cu o populaţiune mai mare ca 10.000 locuitori.

Tabloul lui *Turaschek* dovedeşte cu date statistice că populaţiunea oraşelor creşte în mod mult mai rapid ca a satelor. In fiecare stat coeficientul creşterei populaţiunei la oraşe este cel puţin de 2—3 ori mai mare ca la sate. In unele ţări însă este şi de 8—9 ori mai mare.

Dar cercetările statistice au dovedit şi aceea că, înmulţirea populaţiunei oraşelor nu este rezultanta sporului natural, adică a excedentului naşterilor asupra cazurilor de moarte. Creşterea rapidă este cauzată de imigrarea în oraşe a unor număr mare de locuitori dela sate, fără ca acest fenomen să fie contrabalansat cu mutări *din* oraş. Ba mai

www.dacoromanica.ro

mult, studiile statistice au arătat, că înmulţirea naturală prin naşteri — în oraşe — rămâne sub cea generală a ţării. Cauzele acestui fenomen sau dovedit a fi: căsătoriile proporţional mai rare şi contractate în etate mai înaintată ca la sate, şi o serie de alte condiţiuni sociale şi economice. Astfel numai $^1/_3$ din totalul creşterei populaţiunei unui oraş este înmulţire naturală şi $^2/_3$ rezultă din imigrarea dela ţară.

Coeficientul înmulţirii naturale a populaţiunei unui oraş este cu atât mai aparent faţă de înmulţirea prin imigrare, cu cât acel oras este mai mare centru de industrie şi comerţ. In locurile acestea excedentul de naşteri aproape nu contribuie cu nimic la sporirea numărului locuitorilor.

O altă regulă socială dovedită de statistică este că imigrarea din provincie augmentează mai ales populaţiunea suburbiilor; iar populaţiunea centrului oraşelor nu numai că nu creşte, dar chiar scade. Fenomenul acesta se explică prin faptul că centrul fiind odată săturat, populaţiune nu mai poate creşte

De altă parte tendinţa acestui centru este crearea a tot mai multe localuri de prăvălii şi birouri. Aşa locuinţele aflătoare în centru devin mai scumpe, deci le ocupă clasa avută care nu locueşte în apartamente supra populate. Ca o consecinţă a acestui fapt imigranţii ce domiciliază cu locuinţele în suburbii, unde au un preţ mult mai redus ca în centru.

Astfel se desvoltă *„city“*, din centrul oaşelor mari. Caracteristica „city-ului“ din centrul oraşelor mari, este tendinţa de scădere a populaţiei care locueşte acolo, în permanenţă. Peste zi acest city este vizitat de lume imensă fiind un centru comercial şi industrial. Insă locuitori stabili, în ultimul stadiu de desvoltare, abea sunt nişte păzitori sau portari.

Dar înrăurirea social economică a oraşelor din punct de vedere a densităţii locuitorilor se extinde şi peste hotarele sale administrative. In înprejurimele oraşelor se aşează mai mulţi indivizi, cari îşi exercită activitatea în oraş. Prin urmare înprejurimele oraşelor mari industriale, încă se inpopulează mai repede. Sa constatat că puterea de atracţiune a unui oraş mare asupra populaţiunei dela sate este în raport direct cu apropierea acestor două localităţi.

Este regretabil că lipsind date statistice corespunzătoare nu putem verifica această teză asupra situaţiei din ţara noastră.

Aşa suntem nevoiţi a ne mulţumi cu exemple din străinătate.

De exemplu statictica întocmită sub acest raport asupra Budapestei în anul 1900 a dat următorul rezultat şi s'a purces pe cum urmează: s'a împărţit Ungaria în zone-cercuri concentrice, a căror centru s'a aşezat la Budapecta. Zona I a cuprins un cerc până la depărtarea de 100 km. de Budapesta; a doua până la 200; a treia până la 300 şi în fine zona a patra cercul cu o depărtare de de peste 300 km. de numitul centru. S'a aflat astfel că din zona I sunt în Budapesta 60 imigraţi, din a doua 30, din a treia 15, iar din ultima zonă numai 6 locuitori. Regula observată în exemplul nostru este verificată de constatările de constatările statistice din toate ţările unde au cules asemenea date (Germania, Franţa, Anglia ş. a.).

Este generală şi constatarea, că partea covârşitoare a imigraţilor din zona I-a sunt femei, însă, numărul de participare a femeilor în masa imigraţilor e în raport invers cu distanţa. O altă caracteristică a imigraţilor acestora către centru este faptul, că $80 — 90\,^0/_0$ din ei sunt în etate productivă.

Afluenţa către oraşe poate fi câteodată cauza unor calamităţi pentru gospodăria publică. Poate produce criză în producţia agricolă dela provincie prin amintitul «rural depopulation». De altă parte afluenţa repetată către oraşe, mai poate cauza perturbări în viaţa economică-industrială orăşenească, prin formarea unei mase prea mari de muncitori, manuali şi intelectuali disponibili.

Oferta acestora face insuportabilă viaţa tuturor prin reducerea remuneraţiei pentru muncă. Se mai pot ivi greutăţi de alimentaţie, crize de locuinţă, scumpirea traiului ş. a.

Inlăturarea consecinţelor dezastruoase cari pot deriva din impopularea rapidă a centrelor economice formează o problemă socială greu de soluţionat.

Asigurarea traiului, a progresului material şi cultural pentru mase mai mari, satisfacerea pretenţiunilor crescânde, crearea îmbunătăţirilor edilitare ca si chestiunea locuinţelor, toate pretind dela administraţiunile oraşelor nu numai muncă încordată, dar şi mult tact şi pricepere

www.dacoromanica.ro

Situaţiunea la oraşe este cu atât mai delicată, cu cât aici se găsesc cele mai isbitoare diferinţe de clase. Intre aceleaşi ziduri se găsesc pe de o parte bogăţii enorme şi palate splendide, iar pe de altă parte, mizeria cea mai deplorabilă în bordee infecte.

Emil A. Dandea
Tg. Mureş

RECENZII

Darea de seamă pe anul 1925 a „Uzinelor Comunale Bucureşti"

Am publicat în „Monitorul Uniunei" o scurtă recenzie asupra aceleiaş dări de seamă dar pe anul 1924, în care arătam meritele şi lipsurile ce observasem la acea lucrare. Publicaţia din acest an prezintă un progres faţă de precedenta, pe care cată a o complecta.

Ne pare bine că în această dare de seamă, chiar în introducerea ei, se recunoaşte în mod indirect pentru ce aceste instalaţii pentru apă, canal şi electricitate, esenţialmente comunale, nu mergeau bine după răsboi, adică până în momentul când s'au separat prin lege de administraţia centrală din bugetul şi conducerea directă comunală şi prin toţi consilierii comunali:... «Luând fiinţă la 1 «Ianuarie 1924 (Uzinele Comunale) pe temeiul le«gei din 21 Iulie 1923, cea dintâi grije a acestei «instituţiuni fu aceia a apei... Chestiunea de«bitului la surse era deocamdată rezolvită, dar nu «numai *aceasta* era factorul determinant.....» Iar «mai jos:.... «astfel că un personal *conducător şi de specialitate* era ca şi neexistent. Cel ce mai rămăsese, puţin de tot, deşi destoinic şi devotat, «nu putea lucra. Să-şi închipuiască numai cineva «că pentru întreţinerea a circa 400 km. conducte «se afectase numai ridicola sumă de 200.000 lei*...» (pe 1926 sunt prevăzuţi în bugetul U. C. B. lei 213 milioane pentru material şi lei 66.761.000 pentru personal. N. A.) Prin urmare Administraţia Comunală era mai înainte de separaţie vitregă cu serviciile ei publice, şi a trebuit să se facă o lege specială pentru ca serviciile protejate de lege să obţină ceeace le trebuia spre a putea lucra!

Iarăş ne pare bine că, tot în această introducere, se arată că în cursul anului 1926 s'au început lucrările de utilizare raţională a surselor de la Arcuda, ceeace, autorul acestor rânduri, le-a indicat într'un program de lucru încă din 1919 şi a publicat aceasta parţial şi în Buletinul Societăţiei Politecnice (No. 1—2 anul 1920 pag. 75).

Nu se arată însă în acea introducere programatică, vre-o intenţie de înbunătăţire a exploatărei şi prin creiarea de noi artere, care azi nu există pentru uşurarea presiunei de distribuţie a apei în reţea. Observăm că separaţiunea pe zone de presiune a distribuţiei apei este încă în faza de deziderat.

Cu privire la canalizarea oraşului, încă ne bucurăm că dirijorii Uzinelor Comunale au ajuns la convingerea că este totul de refăcut, după cum a arătat autorul recenziei de faţă, încă din 1921 în broşura sa Transformarea constructivă a Capitalei pag. 23, căci iată ce citim tot în introducerea acestei dări de seamă: «Proectele de canalizare făcute înainte de război şi care numai în mică parte s'au realizat, numai pot corespunde «nevoilor viitoare ale oraşului»...

Datele statistice privitoare la numărul abonaţilor la canal faţă de lungimile reţelei de canale (313247 m. canal şi 15600 abonaţi) explică de ce taxele la canal sunt acum aşa de exorbitante în cât la unii abonaţi, apa ce se scurge la canal (şi care este desigur mai puţină de cât cea cumpărată la comptor) revine chiar mai scumpă de cât ceà pe care Uzinele le-o furnizează după ce i-a

*) In anul 1923 a revenit pe 12 luni, conform bugetului pentru acelaş serviciu comunal, circa 11 milioane lei pentru personal şi 16 5 milioane lei pentru material Anul 1923 a fost ultimul an când actualele U. C B. au mai avut vechea organizaţie.

www.dacoromanica.ro

filtrat-o, pompat-o și măsurat-o. Măsura justă ar fi să se calculeze taxele la canal pe baza apei consumate (cum se face si în alte țări) și să se pună la taxe din oficiu pe toți proprietarii de pe stradele ce au canal, indiferent dacă sunt legați sau nu cu canalul, fiindcă așa este drept. Chiar nelegați la canal fiind, acei proprietari, tot profită de canal, căci strada e mai curată și valoarea ca și rentabilitatea proprietății lor este mai mare.

Și fiindcă tot în introducerea dării de seamă găsesc pomenită și Dâmbovița, fac reflexia: când se va lua în studiu și marea chestiune a epurației apelor din canale, ca să nu mai infecteze acest rău? Când se va studia canalizarea zonelor cu scurgere spre Colentina pe baza unei epurații biologice? Nici o preocupare în introducere.

* * *

Istoricul alimentării cu apă este binevenit, ca și complectarea istoricului canalizării, căci avem colectate în ele datele necesare, greu de găsit de cineva când are nevoie de ele, dar care se poate întocmi culegând cu multă trudă date din broșuri și de prin arhiva Primăriei. Munca depusă cu acest istoric merită toată lauda.

In istoric însă nu s'a scris nimic cu caracter technic-științific asupra noilor lucrări executate după războiu, precum ar fi noile lucrări de captări de apă executate sub conducerea D-lui Elie Radu. Faptul cu nu s'a publicat până acum despre ele articole în revistele de specialitate, ne face să nu fim mulțumiți numai cu menționarea acestor lucrări în darea de seamă, care conține prea multe tablouri numerice, devenite superflue prin anexarea graficelor, și cari ar fi putut mai bine să fie înlocuite cu articolele tecnice de care ne ocupăm.

In genere planul acestei noi dări de seamă este aproape identic cu acel din 1924, așa că cu privire la lipsurile lucrării nu am putea face de cât să reproducem cele spuse în recenzia publicată în «Monitorul Uniunei» pe Februarie 1926. Și graficele sunt aceleași reproduse. S'ar părea că abea după doi ani de funcționare concepția la U. C. B. deja *s'a stabilizat!* Noi am fi dorit s'o vedem în continuă evoluție științifică.

Dar pe când calculele de rentabilitate a exploatărilor în darea de seamă?

Sperăm că odată tot vor veni și ele, pe orice cale!

C. I. S.

www.dacoromanica.ro

INFORMAŢII

„*Federaţia internaţională pentru amenajarea oraşelor, regiunilor şi oraşelor grădini*" cu sediul la Londra, 3 Gray's Inn Place, a hotărât prin comitetul ei executiv în şedinţa ţinută la Viena în timpul congresului internaţional de locuinţe, ca pe viitor să poarte noua denumire de: *Federaţiunea internaţională pentru locuinţe şi amenajarea oraşelor.* (International Federation for Housing and Town Planning).

Această federaţie are ca scop să acţioneze studiul locuinţelor, amenajărei oraşelor şi regiunilor precum şi a oraşelor-grădini.

Instituţiunile ce se interezează de aceste chestiuni pot deveni membre ale federaţiei plătind o cotizaţie anuală de 2 lire sterline.

Persoanele particulare pot deveni membrii, plătind numai 1 liră sterlină anual, şi vor primi şi revista lunară a federaţiei mai plătind un supliment de 7 şilingi şi 6 pence.

Recomandăm comunelor, societăţilor de construcţie şi specialiştilor, ca şi oricui se interesează de chestiunea locuinţelor şi de urbanism, să se înscrie în această federaţie. Inscrierile se pot adresa în limba engleză, franceză sau germană, D-lui *Champan,* organising secretary, pe adresa de mai sus.

* * *

1. «*Les Sciences Administratives*» organ al «Uniunei Internaţionale a Oraşelor şi Comunelor» publică în numărul pe Octomvrie 1926 sumarul şedinţei adunărei generale ţinută la Düsseldorf la 3—4 Octomvrie 1926. S'a ales acest oraş pentru adunarea generală, de oarece acolo era deschisă şi expoziţia «Gesolei .

Din 19 ţări afiliate Uniunei Internaţionale a oraşelor, şapte nu au fost reprezentate la această adunare generală. Printre cele lipsă găsim trecută şi România.

S'a discutat chestiunea cotizaţiilor uniunilor afiliate. A rămas deocamdată ca aceste cotizaţii să se plătească şi pe 1927 la fel ca pe 1926. O comisiune va studia modificarea pe viitor.

In raportul anual se arată intenţiunea ca să se creieze câte o comisiune tecnică pentru fiecare activitate municipală, în care fiecare ţară va indica una sau două persoane competente pentru fiecare ramură. Aceste personalităţi vor purta titlul de Consilier Tecnic al Uniunei Internaţionale a Oraşelor. Specialităţile vor fi: administraţia generală şi finanţele; statistica, urbanisaţia, locuinţele, hygena, instrucţiunea, poliţia, incendii, regia şi servicii industriale, illuminatul, curăţenia şi gunoaiele, transporturile. Membrii unei asemenea comisiuni dintr'o ţară, pot forma comisiunea tecnică naţională, din «uniunea» naţională respectivă.

Se mai cere ca uniunile afiliate să arate cum pot contribui la tabletele documentare cu rapoartele lor şi cum înţeleg acele uniuni afiliate să difuzeze în ţările lor documentaţia din acele tablete. Se adoptă o formulă de lucru la aceste tablete documentare, care pe viitor se vor mărgini numai asupra publicaţiilor periodice.

Raportul trece apoi la chestiunea congreselor «uniunei» şi indică programul pentru congresul din 1928 ce se va ţine la Sevilla, unde va fi şi o expoziţie a uniunei şi alta iberică.

Cu această ocazie se schimbă mai multe păreri relativ la modul cum să fie organizate dezbaterile congreselor pentru ca timpul să fie cât mai bine întrebuinţat.

S'a mai stabilit ca viitoarea adunare generală

www.dacoromanica.ro

din anul 1927 să aibă loc într'un oraş scandinav, cu care ocazie să se discute si chestiunea «*studiul metodelor de gestiune locală*».

In fine, se alege biuroul permanent al Uniunei Internaţionale compus din un preşedinte (d-l Wibaut), un secretar general (d-l Vinck) şi cinci membrii, reprezintanţi ai Franţei, Angliei, Germaniei, Spaniei, şi Poloniei. Pentru celelalte ţări nereprezentate, uniunile naţionale afiliale va comunica biuroului permanent membrii delegaţi.

2. «*Les Sciences Administratives*» numărul pe Septemvrie 1926, cuprinde două articole: a) «*Noi căi în administraţie şi organizaţie*» (standardizarea la municipalităţi, documentarea administrativă lucrări de reformă administrativă în Belgia, barometrul economic şi organul oficial de informaţii al statului); b) «*Finanţele comunale şi serviciul comunal de viremente*» (serviciul de cecuri al oraşului Amsterdam).

Prof. C. I. S.

www.dacoromanica.ro